

De Nederlander Jan Rokus van Rosendael (1960) voegt zich bij dit illustere gezelschap [Felix Mendelssohn-Bartholdy & Arnold Schönberg] met zijn nieuwe **Psalm 139** (1997) voor drievoudig koor. Van Rosendael, die zich tot nu toe onder meer bezighield met exotische stemmingen en heterofonie, concentreert zich met dit werk op de pure koorstijl en het klassieke contrapunt. De paaspsalm 139, met zijn aansprekende thematiek van dag en nacht en de doorgronding van de eigen persoon, sprak hem bijzonder aan. De zes delen van zijn compositie tonen een grote economie van middelen en sterke technische beheersing.

Bindende elementen van deel I zijn de glissando gezongen kleine terters ('roepterts') waaraan een secunde wordt toegevoegd, de imiterende inzetten en de twee ritmisch actieve tutti, waarvan het tweede uitmondt in homofoon gezongen kwinten ('Omnes vias meas').

Deel II begint met een kort intro waarin de secunde en terters weer de basisintervallen vormen. Hierop volgt een passacaglia met een door de bassen gezongen grondthema van vier maten. Hiertegen zet de componist eerst imiterende triolenfiguren en vervolgens blokvormige inzetten van, alweer, secunde-tertsmotieven.

Deel III begint met een regeltje gregoriaans van eigen maaksel, waarin de kwint en terters de dienst uitmaken. In een dansante 12/8-maat zingt vervolgens het tweede koor de kwintenmelodie als cantus firmus, waartegen de andere koren een contrapunt op basis van hetzelfde kwintinterval plaatsen.

Deel IV begint met een herhaling van de inleiding van deel II, nu een hele toon lager. Tenor en bas zetten het nacht-thema neer in een krachtige, syncopische canon met de omkering (waarbij de tweede stem de toonafstanden van de eerste stem omkeert). De vrouwenstemmen herhalen dit kunststukje met het opgewektere dag-thema. Soms komen de stemmen samen in luid gescandeerde homofonie.

De psalmodiërende melodie waarmee deel V begint heeft een modaal karakter. Dit deel zit vol spiegelingen; de tutti gezongen melodieën worden in de sologedeelten herhaald.

Deel VI grijpt terug op deel I maar het einde biedt een ander perspectief dat van de 'eeuwige weg'.

In **Psalm 139** vervolgt Jan Rokus van Rosendael zijn speurtocht naar een natuurlijk soort tonaliteit. Hij maakt daarbij gebruik van zijn eigen twaalftoonsmodi die, op een andere manier dan bij Messiaen, uitdrukking geven aan een 'nieuwe modaliteit'. Met Psalm 139 slaat hij ook een nieuwe weg in, die van de polyfonie. In een recent slagwerkstuk verkent hij het gebied van de ritmische polyfonie. Psalm 139, met zijn doorwrochte contrapunt en pure vocale stijl, combineert een 'oud' notenbeeld met moderne samenklanken.

Dat het stuk zo goed in een programma rond Mendelssohns psalmzettingen past, bleek puur toeval. Toen in december 1997, naar aanleiding van de première van zijn orkestwerk *Windows* in de Nederlandse Muziekdagen, de artistiek leider van het Nederlands Kamerkoor hem vroeg om een nieuw werk, kon Van Rosendael antwoorden: 'Het is al klaar'. Hij had juist de laatste hand aan Psalm 139 gelegd.

Theo Muller

Bron: Toelichting Nederlands Kamerkoor dd donderdag 10 april 1999 (wereldpremière – concert 8 april)

Uitvoerenden: Nederlands Kamerkoor olv Uwe Gronostay

Auteur: Theo Muller